

Αρ. φύλλου 59
Α' Τρίμηνο 2005

ΔΕΛΤΙΟ

της **ΚΙΝΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ**
για μια **Ανοικτή Κοινωνία**

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑ: «Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ»

- Δημόσια συζήτηση με θέμα:
“Ο Συνήγορος του Πολίτη”

- ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ
ΚΙΝΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ
ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
Κόφιμο Πίτας

- Σκέψεις γύρω από την επικοινωνία

του Στέφανου Μαθθία

- Κοινωνία της γνώσης και αξιολόγηση

του Ηλία Κατσαύτη

Στις 10 Φεβρουαρίου 2005 και ώρα 19.00, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών της Ετήσιας Τακτικής Γενικής Συνέλευσης των μελών της «Κίνησης Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία», έγινε στην αίθουσα του 8ου ορόφου του ΕΒΕΑ (οδός Ακαδημίας 5 – 7) δημόσια συζήτηση, στην οποία παρέστησαν τα μέλη που ήταν παρόντα στην Γενική Συνέλευση και επιπλέον φίλοι της Κίνησης που είχαν προσκληθεί. Θέμα της συζήτησης ήταν: «Ο Συνήγορος του Πολίτη, ένας θεσμός της εποχής». Οι ομιλητές, κ.κ. α) Σπύρος Φραγκούλης, Δ.Ν. Δικηγόρος, εκ μέρους της Κίνησης, β) Γεώργιος Καμίνης, Συνήγορος του Πολίτη, και γ) Νίκος Φραγκάκης, Δικηγόρος, Αντιπρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ανέπτυξαν διαδοχικά τις εισηγήσεις τους, με συντονιστή το μέλος του Δ.Σ. της Κίνησης Στέφανο Μαθθία, ο οποίος διηύθυνε και τη συζήτηση που ακολούθησε. Με τις ομιλίες έγινε μια πολύπλευρη και διεισδυτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου, της λειτουργίας και των μεθόδων παρέμβασης που ο Συνήγορος υιοθετεί, των δυσχερειών και αντιστάσεων που αντιμετωπίζει και, με στατιστικά στοιχεία, του βαθμού επιτυχίας του. Οι εισηγήσεις και η συζήτηση που ακολούθησε θα δημοσιευθούν σε ιδιαίτερο τεύχος. Ο συντονιστής, παρουσιάζοντας τα πορίσματα της δημόσιας αυτής εκδήλωσης, υποστήριξε ότι η σύσταση με νόμο άλλων, πέραν των προβλεπόμενων στο Σύνταγμα πέντε (5) «Ανεξάρτητων» Αρχών, είναι ανεπίτρεπτη και ότι ο Συνήγορος του Πολίτη είναι ένας θεσμός εξαιρετικά πετυχημένος, αποτελεί μοχλό νομιμότητας και αποτελεσματικότητας στη Δημόσια Διοίκηση, συντελεί στη «συμφιλίωση» κράτους-πολίτη και προάγει το νομικό μας πολιτισμό.

Ακολούθησε μικρή δεξίωση.

Περιοδική Ενημερωτική Έκδοση

Ιδιοκτήτης-Εκδότης:
ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ

Ευφρονίου 5-7, 116 34 Αθήνα
Τηλ.: 210 7220 063 - 210 7220 475

Fax: 210 7224 947

e-mail: kinpol@hellasnet.gr

www.kinisipoliton.gr

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ "ΚΙΝΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΝΟΙΧΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ"

Στις 10 Φεβρουαρίου 2005 και ώρα 18.00 συνήλθε στην αίθουσα του 8ου ορόφου του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών (οδός Ακαδημίας 7 – 9), μετά από αναβολή, η Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση της «Κίνησης Πολιτών για μια Ανοιχτή Κοινωνία».

Ο Γραμματέας της Κίνησης Καθηγητής κ. Ηλίας Κατσούλης παρουσίασε στα παρισταμένα μέλη τα πεπραγμένα του Διοικητικού Συμβουλίου κατά το έτος 2004. Ειδικότερα αναφέρθηκε στις δημόσιες εκδηλώσεις, στις εκδόσεις και στις άλλες δραστηριότητες που διοργανώθηκαν από το Δ.Σ.

Ακολουθώς ο Πρόεδρος κ. Θεόδωρος Παπαλεξόπουλος αναφέρθηκε στις προγραμματισμένες για το τρέχον έτος 2005 δραστηριότητες και στις προοπτικές της Κίνησης. Περαιτέρω ανήγγειλε στη Γενική Συνέλευση ότι ο κ. Στέφανος Μαθθίας, λόγω φόρτου άλλων απασχολήσεών του, εξέφρασε την επιθυμία, να παύσει να ασκεί έργα Αντιπροέδρου και να παραμείνει στο Δ.Σ. ως απλό μέλος, και ότι το Δ.Σ. κατά τη συνεδρίαση της 2 Φεβρουαρίου 2005 συγκροτήθηκε εκ νέου σε σώμα. Αποφάσισε να καταλάβουν θέσεις Αντιπροέδρων Α και Β και Συμβούλου Επικοινωνίας και Δημοσίων Σχέσεων τα μέλη του κ.κ. Λουκάς Κυριακόπουλος, Ίων Σιώτης και Αιμίλιος Ζαχαρέας, αντίστοιχα, ενώ το μέλος του κ. Στέφανος Μαθθίας να παραμείνει ως απλός σύμβουλος. Επομένως το Δ.Σ. της Κίνησης έχει την ακόλουθη σύνθεση:

Κόψιμο της πίτας

Κατόπιν ο Ταμίας κ. Ηλίας Γρίσπος εξέθεσε προς τη Γενική Συνέλευση, τον οικονομικό απολογισμό του έτους 2004, την ταμιακή κατάσταση και τον προϋπολογισμό για το έτος 2005, αναφερόμενος στα λογιστικά στοιχεία που περιέχονται στην έκθεσή του. Ο ισολογισμός-απολογισμός έχει εγκριθεί με έκθεση των Ελεγκτών κ.κ. Στέφανου Μαθθία και Γεωργίου Κοτίνη, η οποία έχει επισυναφθεί στην έκθεση του οικονομικού απολογισμού.

Μετά ταύτα ο Πρόεδρος ρώτησε τα παρισταμένα στη Γενική Συνέλευση μέλη αν τα πεπραγμένα του Διοικητικού Συμβουλίου και ο οικονομικός απολογισμός εγκρίνονται. Τα μέλη ομόφωνα ενέκριναν τα πεπραγμένα και την οικονομική διαχείριση, απαλλάσσοντας το Διοικητικό Συμβούλιο από κάθε ευθύνη. Ακολούθησε συζήτηση επί του προγράμματος δράσης για το έτος 2005.

Έτσι ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της Γενικής Συνέλευσης και ακολούθησε κοπή της πίτας του έτους 2005.

Θεόδωρος Παπαλεξόπουλος	Πρόεδρος
Λουκάς Κυριακόπουλος	Αντιπρόεδρος
Ίων Σιώτης	Αντιπρόεδρος
Ηλίας Κατσούλης	Γενικός Γραμματέας
Κώστας Ζέπος	Ειδικός Γραμματέας
Ηλίας Γρίσπος	Ταμίας
Αιμίλιος Ζαχαρέας	Σύμβουλος Επικοινωνίας -Υπεύθυνος Δημοσίων Σχέσεων

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

του Στέφανου Μαθία
επιτ. Προέδρου του Αρχείου Πάγου

Η επικοινωνία και η σημασία της

Το θέμα της επικοινωνίας είναι απέραντο. Εκτείνεται σε όλες τις δι-ανθρώπινες σχέσεις: κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές με την ευρύτερη έννοια. Γιατί, όλες οι μεταξύ των ανθρώπων επαφές, πληροφορίες και συναλλαγές πραγματοποιούνται μέσω της επικοινωνίας, φιλικής ή συγκρουσιακής. Η επικοινωνία είναι εγγενής στον Άνθρωπο, σύμφυτη με την κοινωνικότητά του.

Η επικοινωνία επιτυγχάνεται με μήνυμα από άνθρωπο σε άνθρωπο.

Συνήθως η επικοινωνία είναι διαλεκτική, δεν αποκλείεται όμως και να συνίσταται σε μονομερή δήλωση, που δεν μπορεί να εξελιχθεί σε διάλογο, όπως λ.χ. μια διαθήκη ή μια διαταγή ανεπίδεκτη αντίρρησης.

Η επικοινωνία συνδέει τους ανθρώπους και τους «τρέφει» πνευματικά και συναισθηματικά. Αν αυτή δεν υπήρχε ή όπου αυτή είναι αδύνατη ο άνθρωπος είναι μόνος, αποκομμένος από τους άλλους ανθρώπους και τον κόσμο, έγκλειστος στο δικό του αποκλειστικά υποκείμενο, που καταντάει «φυλακή».

Για να καταστεί η επικοινωνία δυνατή πρέπει να υπάρχουν κοινές έννοιες και κοινά αποδεκτά σύμβολα για την απόδοσή τους (λ.χ. λέξεις).

Τα μέσα επικοινωνίας

Το σπουδαιότερο και συνηθέστερο μέσο επικοινωνίας είναι βέβαια η γλώσσα, δηλαδή η συνεννόηση με λέξεις, η «λεκτική γλώσσα».

Εκτός όμως από αυτήν υπάρχουν

και άλλα μέσα επικοινωνίας, που δεν χρησιμοποιούν λέξεις αλλ' άλλα σύμβολα ή σημεία, μέσω των οποίων εκφράζονται νοήματα. Τέτοια είναι λ.χ. τα νεύματα. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι τα ονομάζουμε «νοήματα». Μέσα επικοινωνίας είναι και τα σήματα της τροχαίας, αφού με τη χρήση παραστάσεων «σημαίνουν» το καθένα κάτι σχετικό με την κίνηση των οχημάτων και παρέχουν οδηγίες για την κυκλοφορία. Στην εποχή μας οι «κώδικες» με σήματα έχουν πυκνώσει και πολλαπλασιάζονται καθώς οι τεχνολογίες της επικοινωνίας συχνά στηρίζονται σε αλγορίθμους ή άλλα σύμβολα για την ψηφιοποίηση του μηνύματος.

Γλώσσα επικοινωνίας χωρίς λέξεις μπορεί να αποτελεί και η σιωπή. Η «εύγλωττη» σιωπή, όπως τη χαρακτηρίζουμε. Και η απλή συμπεριφορά, χωρίς λόγια, λ.χ. η αιφνίδια αναχώρηση, ένα απειλητικό βλέμμα, οι μη λεκτικές ερωτοτροπίες είναι επίσης τρόποι επικοινωνίας, αφού εκφράζουν πρόθεση, επιθυμία, συναισθηματικές καταστάσεις, συμφωνία ή εναντίωση.

Η μουσική αποτελεί κι αυτή μη λεκτικό τρόπο επικοινωνίας, όπως λ.χ. ένα εμβατήριο, ένας χορευτικός ρυθμός, ένας ύμνος ή ένας θρήνος. Συχνά ακούμε ή χρησιμοποιούμε την έκφραση «γλώσσα της μουσικής», εκφραστική μελωδία. Επικοινωνία χωρίς λέξεις επιτυγχάνεται και μέσω των άλλων καλών τεχνών, όπως ο χορός, η ζωγραφική, η αρχιτεκτονική. Υπάρχουν χοροί τελετουργικοί, πολεμικοί, ερωτικοί κ.λπ.

Οι εικαστικές τέχνες παράγουν και μεταφέρουν συναισθήματα και νοήματα, και μάλιστα όχι μόνο με το θέμα που παριστάνουν (λ.χ. μια μάχη, μια θρησκευτική σκηνή ή ένα τοπίο) αλλ' ακόμη και με τα καθαυτό εικαστικά μέσα, τη γραμμή, τη φόρμα, το χρώμα, που λειτουργούν ως λέξεις, αφού κάθε σχήμα ή χρώμα λέει κάτι ιδιαίτερο, παράγει μια συγκεκριμένη εντύπωση, άρα μεταφέρει νόημα ή συναισθημα, λ.χ. ένταση ή εσωτερικότητα, σύγκρουση ή ηρεμία. Ο κινηματογράφος, ανεξάρτητα από την ομιλία, όπως στην περίπτωση του βωβού, ως απλή δράση, αποτελεί προφανώς μέσο επικοινωνίας, ικανό μάλιστα να μεταφέρει σύνθετα μηνύματα. Ένα έργο αρχιτεκτονικής μπορεί επίσης να εκφράζει συναισθήματα και νοήματα. Ένας πύργος ή ένας καθεδρικός ναός μπορεί να εκφράζουν και να εμπνέουν έξαρση, ανάταση ή και δέος, μια βυζαντινή εκκλησία κατάνυξη. Γλώσσα χωρίς λέξεις είναι και το ένδυμα, το ρούχο. Με το ύφασμα, το χρώμα και το «κόψιμο» εκπέμπει μηνύματα για την ιδέα που εμείς έχουμε για τον εαυτό μας και για την ιδέα που θέλουμε να μεταδώσουμε στους τρίτους, για τις ανάγκες ή για τις διαθέσεις μας. Ας θυμηθούμε τις στρατιωτικές στολές, τις ιερατικές ενδυμασίες, τα μοντελάκια των γυναικών...

Η γλώσσα

Η κορωνίδα ωστόσο των μέσων επικοινωνίας είναι η λεκτική γλώσσα. Αυτή παρουσιάζει απαράμιλλο

πλούτο και επιτρέπει τη σαφή και εκλεπτυσμένη ανθρώπινη επικοινωνία σε όλους τους τομείς των αναγκών μας, των επιθυμιών μας, της δράσης και του συναίσθηματος.

Η λεκτική γλώσσα εκφέρεται προφορικά, ως ομιλία, κουβέντα, ή γραπτά. Εκτός από την καθημερινή ζωντανή προφορική συνεννόηση, η τηλεφωνική επικοινωνία και οι ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές χρησιμοποιούν επίσης τον προφορικό λόγο. Αντίθετα το φαξ, το e-mail, οι ιστοσελίδες είναι εξελιγμένες μορφές γραπτού λόγου.

Στο πρώτο τεύχος της Παλαιάς Διαθήκης, τη Γένεση, ιστορείται ότι ο Θεός ονομάτισε, χάριν των πρωτοπλάστων, τα μέρη του Παραδείσου, τους έδωσε κάποιες οδηγίες και τους απηύθυνε απαγορεύσεις. Ο Θεός εκφράζεται σε γλώσσα την οποία τόσο ο Αδάμ όσο και η Εύα κατανοούν. Κατά τη θεολογική λοιπόν άποψη ο έναρθρος λόγος έχει θεία καταγωγή.

Θεός και άνθρωποι μιλούσαν αρχικά την ίδια γλώσσα! Όταν όμως οι άνθρωποι δοκίμασαν, χιτίζοντας τον πύργο της Βαβέλ, να φτάσουν το Θεό, αυτός τους στέρησε την επικοινωνία, προκαλώντας σύγχυση γλωσσών.

Σε κάθε περίπτωση ο έναρθρος λόγος έχει καιρία σημασία για τις κοινωνίες μας και για τον πολιτισμό μας. Η λεκτική γλώσσα οριοθετεί την ανθρώπινη επικοινωνία. Και τούτο είναι φυσικό. Γιατί η λεκτική γλώσσα διαπλάστηκε για να υπηρετεί τις επικοινωνιακές ανάγκες της συγκεκριμένης εκάστοτε κοινωνίας, όλες τις ανάγκες της.

Η γλωσσολογική φιλοσοφία του 20ού αιώνα μας δίδαξε ότι τα όρια της λεκτικής γλώσσας συμπίπτουν με τα όρια του νου, ότι αυτή καλύπτει ολόκληρη την περιοχή της ανθρώπινης διάνοιας. Ο μεγάλος φιλόσοφος Wittgenstein, στο νεανικό έργο του «Tractatus logicophilosophicus» («Λογικοφιλοσοφική Πραγματεία») είχε καταλήξει στο συμπέρασμα: «Ό,τι δεν μπορεί να εκφραστεί με λέξεις ανήκει στη σιωπή», με την έννοια

ότι βρίσκεται πέρα από την ανθρώπινη διάνοια. Η διατύπωση αυτή φαίνεται υπερβολική, γιατί ταυτίζει το νου (το νόημα) με τη λεκτική γλώσσα, που, ως αγωγός, χρησιμεύει απλώς για τη μεταφορά του σε άλλον. Και ο ίδιος άλλωστε ο Wittgenstein θεώρησε αργότερα τη θέση αυτή ακραία. Πράγματι, η γνωσιοθεωρία δέχεται σήμερα ότι η ψυχογονητική συνείδηση προηγείται της λεκτικής διατύπωσής της. Επιπλέον ο άνθρωπος μπορεί να βιώσει κάποιες εξαιρετικές καταστάσεις που είναι «άρρητες», χωρίς να είναι αδιανόητες. Με την τοποθέτηση αυτή ορισμένες «μυστικές» περιοχές του νου μπορεί να μην καλύπτονται λεκτικά, να είναι «απερινόητες» κατά την έκφραση που χρησιμοποιείται στη βυζαντινή θεολογία..

Η προφορική ομιλία και ο γραπτός λόγος

Ο προφορικός λόγος, η ομιλία, αποτελεί την πρωταρχική μορφή γλωσσικής συνεννόησης. Ο γραπτός λόγος δεν είναι ιδιαίτερη γλώσσα αλλ' είναι απλώς η καταγραφή της προφορικής ομιλίας. Η γραφή εμφανίστηκε πολύ αργότερα, όταν οι άνθρωποι κατάφεραν να συμβολίσουν τους φθόγγους της προφορικής τους ομιλίας με γραπτά σημεία, τα γράμματα.

Ενώ η ομιλία, στη μητρική γλώσσα, μαθαίνεται χωρίς ιδιαίτερη διδασκαλία, η γραφή προϋποθέτει εκμάθηση του αλφαβήτου για την αποτύπωση των λέξεων, και εκμάθηση της γραμματικής και του συντακτικού για την ορθή κατάστρωση του γραπτού κειμένου. Η γραφή είναι προνόμιο των μορφωμένων, προϋποθέτει μεγαλύτερη προσπάθεια από την προφορική ομιλία και είναι κατά κανόνα ακριβέστερη και πιο συγκροτημένη. Εμφανίζει επιπλέον η γραφή το σπουδαίο πλεονέκτημα, έναντι της ομιλίας, ότι διατηρείται. Όπως έλεγαν οι Ρωμαίοι, *verba volant, scripta manent*, δηλ. τα λόγια πετούν και χάνονται ενώ τα γραπτά μένουν. Για τους λό-

γους αυτούς θεωρούμε συνήθως τα γραπτά κείμενα ανώτερα από την προφορική ομιλία. Πράγματι η παράδοση και η συνέχεια του πολιτισμού, η ιστορία, η λογοτεχνία και οι επιστήμες στηρίζονται σε γραπτά κείμενα. Μετά μάλιστα την εφεύρεση της τυπογραφίας ο γραπτός λόγος διαδόθηκε και τα βιβλία κατέκλυσαν τα σπουδαστήρια, τα σχολεία, τις βιβλιοθήκες. Έτσι οι γνώσεις διαδόθηκαν και η ανθρώπινη επικοινωνία γενικεύτηκε. Σε γραπτά κείμενα διατυπώνονται συνήθως και μέσω αυτών κυκλοφορούν και διδάσκονται οι ιδέες, οι θεσμοί, οι νόμοι και τα μνημεία του λόγου. Είναι αλήθεια ότι τα ομηρικά έπη διατηρήθηκαν στην προφορική παράδοση, επί πέντε αιώνες από την αρχική σύνθεσή τους, αποκλειστικά μέσω των ραψωδών, μόνο δε κατά τον πέμπτο π.Χ. αιώνα ο Πεισίστρατος φρόντισε για την καταγραφή τους. Χωρίς αυτήν όμως δεν θα έφταναν έως εμάς.

Εντούτοις η ομιλία είναι η φυσική και αυθεντική μορφή λόγου. Είναι αυθόρμητη, πηγαία, δεν χρειάζεται σύνεργα, εκφέρεται με τη φωνή. Και η φωνή έχει χαρακτήρα, είναι επώνυμη, διότι εξατομικεύει το πρόσωπο που μιλάει. Επιπλέον η φωνή επιτρέπει αποχρώσεις (τόνο, έκφραση, ύψος), που ζωντανεύουν το λόγο. Γι' αυτό η προφορική ομιλία είναι δημιουργικότερη. Μέσω αυτής πλάθονται νέες λέξεις και εκφράσεις, όχι σπάνια ιδιαίτερη γλώσσα, η «αργκό» ή κάποιες εκφράσεις της σημερινής νεολογίας. Η ομιλία χρησιμοποιείται συνεχώς από όλους, σήμερα μάλιστα, με τα κινητά, αρκετοί το παρακάνουν...

Ένας πλατωνικός μύθος

Το δίλημμα μεταξύ του γραπτού και προφορικού απασχόλησε και τον Πλάτωνα. Στο διάλογο «Φαίδρος» ο Σωκράτης αναφέρεται σε κάποιον Αιγύπτιο σοφό με το όνομα Θευθ, που πρώτος ανακάλυψε

τους χαρακτήρες της γραφής, τα γράμματα. Σύμφωνα με τον πλατωνικό μύθο ο Θεός πήγε στο μεγάλο Θεό Άμμωνα, του έδειξε τον τρόπο γραφής και του είπε «Ίδού μια γνώση που θα κάνει τους Αιγυπτίους «σοφωτέρους και μνημονικωτέρους», η μνήμη και η μόρφωση βρήκαν το «φάρμακον» που χρειαζόνταν. Όμως ο Άμμων, όπως αφηγείται πάντα ο Σωκράτης, του απάντησε: «Αυτή η γνώση θα έχει ως αποτέλεσμα, σε όσους θα την αποκτήσουν, να κάνουν τις ψυχές τους να ξεχνούν, επειδή θα πάψουν να ασκούν τη δική τους μνήμη («λήθην εν ψυχαίς παρεξεί μνήμης αμελετησία»). Προσθέτει δε ο Άμμων ότι οι άνθρωποι, δίνοντας πίστη στο γραπτό, χάρη σε ξένα αποτυπώματα και όχι από μέσα, θα ανακαλούν απλώς στη μνήμη τους τα γεγονότα («ουκ ένδοθεν αυτούς υφ' εαυτών αναμνησκομένους»). Δεν πρόκειται λοιπόν για μνήμη αλλά για υπόμνηση («ουκουν μνήμης αλλ' υπομνήσεως φάρμακον εύρες»). Και σε ό,τι αφορά τη μόρφωση, πρόκειται για απλό ομοίωμά της, όχι για γνώση της πραγματικότητας, αφού, όταν θα έχουν παραγεμίσει με πληροφορίες δίχως να έχουν καλλιεργηθεί, θα τους λείπει η κρίση, θα είναι δοξόσοφοι, όχι σοφοί. Όλοι έχουμε, πράγματι, γνωρίσει ανθρώπους παραγεμισμένους με βιβλιακές γνώσεις και με σοφοφανείς παραπομπές, χωρίς όμως δική τους κρίση!

Σύγχρονα επικοινωνιακά μέσα – Η τηλεόραση

Μετά την εμφάνιση των πρόσφατων τεχνολογικών μεθόδων για την αποτύπωση της ομιλίας (μαγνητόφωνα, δίσκοι, c.d.) το μειονέκτημα της προφορικότητας, ότι δηλ. τα λόγια χάνονται και δεν διατηρούνται, εξασθένησε. Διότι με τα μέσα αυτά η ομιλία καταγράφεται χωρίς να γράφεται. Και με τη διάδοση της τηλεόρασης, που μπαίνει στο σαλόνι μας και μάς μιλάει (προ-

φορικά) για όλα (και για μερικά ακόμη!), η προφορική ομιλία έχει ξαναγίνει το κύριο μέσο επικοινωνίας. Σε κάποια μάλιστα μέσα της σύγχρονης επικοινωνιακής τεχνολογίας η αποτύπωση του προφορικού λόγου προηγείται και έπεται η αναμετάδοσή του, όπως συμβαίνει λ.χ. στον κινηματογράφο. Έτσι η διάκριση μεταξύ γραπτού και προφορικού δεν είναι πια απόλυτη, επικρατούν μεικτά μέσα γλωσσικής επικοινωνίας, στα οποία το προφορικό είναι και γραπτό και αντιστρόφως.

Και μια και μνημονεύσαμε την τηλεόραση, αξίζει να σκεφθούμε και να συνειδητοποιήσουμε ότι αυτή αποτελεί πλέον τον κοινό παρονομαστή κάθε σχεδόν επικοινωνίας, διότι απευθύνεται σε ένα ευρύτατο και ομαδικό κοινό, κάθε θεατής έχει συνείδηση ότι είναι μέρος του όλου, επομένως η επικοινωνία εδώ, αν και μονοδρομική, είναι μαζική. Η τηλεόραση συνδέει τα πρόσωπα, τα επαγγέλματα, τα νοικοκυριά, τις πόλεις και την ύπαιθρο, ενημερώνει, επικαιροποιεί και δίνει τον τόνο σε όλα, συντονίζει όλη την κοινωνική ζωή, όχι μόνο στον τομέα της πολιτικής πληροφόρησης και κριτικής αλλά και στην ψυχαγωγία και στη μόρφωση, με την ευρύτατη έννοια. Δεν λέω ότι το κάνει καλά. Διότι η μεν ενημέρωση είναι επιλεκτική, μονομερής και όχι σπάνια παραμορφωτική, η δε ψυχαγωγία είναι συχνά φτηνή και καμιά φορά ευτελής. Αυτό οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό στη μαζικότητα και τη λαϊκότητα της τηλεοπτικής επικοινωνίας.

Διότι η επικοινωνία δεν είναι ποιοτικά ουδέτερη. Έχει τα χαρακτηριστικά που της προσδίνουν την ιδιαιτερότητα και το στυλ της. Αυτή η ιδιαιτερότητα περιέχει ένα επιπλέον μήνυμα, συνδηλώνει την ποιότητα εκείνου που μιλάει ή γράφει, αλλά κι εκείνου στον οποίο το μήνυμα απευθύνεται, αφού είναι φυσικό το ποιόν της επικοινωνίας να καθορίζεται και από τον δέκτη.

Η επικοινωνία ως Δικαίωμα του Ανθρώπου

Η επικοινωνία είναι, όπως είδαμε, εγγενής στον άνθρωπο ως στοιχείο της κοινωνικότητάς του. Αποτελεί όρο για την αυτοπραγμάτωσή του, για την καταξίωσή του και για τη γενικότερη κοινωνική ζωή και πρόοδο. Για τους λόγους αυτούς θεωρείται ατομική και κοινωνική «αξία», ανάλογη προς την ελευθερία. Και το ελληνικό Σύνταγμα έχει ανυψώσει την επικοινωνία σε ατομικό – ανθρώπινο δικαίωμα που προστατεύεται, έναντι όλων, και του κράτους.

Ας δούμε, συνοπτικά, μερικές διατάξεις:

- 1. 1.** Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος : «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και η συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή προϋποθέτουν την ελεύθερη επικοινωνία, η οποία επομένως προστατεύεται εξίσου από τη διάταξη αυτή.
- 2. 2.** Το άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι: «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρώντας τους νόμους του Κράτους». Στα πλαίσια της διάταξης αυτής προστατεύεται αναμφισβήτητα και το δικαίωμα της επικοινωνίας, αφού αυτή αποτελεί το όχημα για την έκφραση και τη διάδοση των σκέψεων κάθε ανθρώπου.
- 3. 3.** Το άρθρο 16 παρ.1 αναγνωρίζει ως ατομικό δικαίωμα την ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης, της διδασκαλίας. Αυτές όμως πραγματώνονται μέσω της επικοινωνίας, η οποία,

επομένως, συμπροστατεύεται από τη διάταξη αυτή.

Εκτός από το Σύνταγμά μας υπάρχουν και διεθνείς συμβάσεις που προστατεύουν την επικοινωνία ως φυσική ανθρώπινη ελευθερία. Η Χώρα μας έχει υπογράψει και κυρώσει τις Συμβάσεις αυτές, οι οποίες, επομένως ισχύουν ως εσωτερικό δίκαιο και μάλιστα με κύρος ανώτερο του νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ.1 του Συντάγματός μας. Πρόκειται ιδίως για το Διεθνές Σύμφωνο του ΟΗΕ για τα πολιτικά Δικαιώματα και για την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Αυτή έχει περιληφθεί στον Ευρωπαϊκό «Χάρτη» των Ατομικών Ελευθεριών και

Δικαιωμάτων, το κείμενο του οποίου έχει ήδη ενταχθεί στο υπό κύρωση Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Όταν αυτό κυρωθεί από όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα αποκτήσει συνταγματική ισχύ σε ολόκληρο το χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανεξάρτητα όμως από την προοπτική αυτή, η ΕΣΔΑ, που ισχύει από το 1953, δεσμεύει τα κράτη – μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, δηλ. σήμερα, 40 και πλέον ευρωπαϊκά κράτη. Το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εκφράζεται ελεύθερα, στην ελευθερία δε αυτή περιλαμβάνεται και η ελευθερία να λαμβάνει ή να μεταδίδει πληροφορίες ή ιδέες, δηλ. η ελευθε-

ρία επικοινωνίας. Σε περίπτωση παραβίασης της διάταξης αυτής από ελληνικές διοικητικές αρχές ή δικαστήρια, είτε με την παράλειψη εφαρμογής τους είτε με κακή (εσφαλμένη) εφαρμογή τους, δημιουργείται ευθύνη του ελληνικού κράτους για επανόρθωση. Το θύμα της παραβίασης μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να επιδιώξει, με ατομική προσφυγή του στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο Στρασβούργο, την καταδίκη του κράτους και την προσωπική του ικανοποίηση.

Η πολύπλευρη αυτή προστασία δείχνει τη σημασία που η έννομη τάξη αποδίδει στην αξία που λέγεται: ανθρώπινη επικοινωνία.

1. Θέλετε απάντηση στο ερώτημα:

«Θα υπάρξει οξύ πρόβλημα επάρκειας νερού στο εγγύς μέλλον;»

Ελάτε να ακούσουμε μαζί για :

- μείωση αποθεμάτων,
- σπατάλη,
- ρύπανση και μόλυνση υδάτινων πόρων ,
- απώλειες δικτύων σε συντήρηση και μεταφορά νερού.

2. Σας ενδιαφέρει να μάθετε ποιές είναι οι εφικτές – ρεαλιστικές λύσεις διαχείρισης νερού σε:

- γεωργία,
- συστήματα μεταφοράς και διανομής νερού,
- βιομηχανία
- με ποιά διαχειριστικά –οικονομικά εργαλεία θα επιτευχθούν αυτές;

3. Θα θέλατε να υποβάλετε τις ερωτήσεις σας και να παρακολουθήσετε μια ενδιαφέρουσα συζήτηση σε στρογγυλό τραπέζι;

Τότε, ελάτε στο Διεθνές Συνέδριο της Κίνησης Ποιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία

με θέμα:

«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ»

Αθήνα, 16 Μαΐου 2005

Κοινωνία της γνώσης και αξιολόγηση

του *Ηλία Κατούλη*

Οι σημερινές κοινωνίες χαρακτηρίζονται όλο και πιο συχνά κοινωνίες της γνώσης. Αυτό που στην καθομιλουμένη γίνεται και από τους μη ειδικούς κατανοητό αμφισβητείται στην επιστημονική γλώσσα. Υποστηρίζεται, δηλαδή, ότι όλες οι κοινωνίες, και οι πιο καθυστερημένες, ήταν κοινωνίες της γνώσης αφού διέθεταν ένα ελάχιστο γνώσης, το οποίο εξασφάλιζε τη σταθερότητά τους και κινητοποιούσε τις εκσυγχρονιστικές δυνάμεις που έφεραν μέσα τους.

Εκείνο που διαφοροποιεί τις σύγχρονες κοινωνίες της γνώσης από τις παραδοσιακές είναι, μεταξύ άλλων, και ο όγκος της συσσωρευμένης γνώσης, τα πεδία στα οποία αυτή εκτείνεται, όπως και η ταχύτητα με την οποία η υπάρχουσα γνώση αλλάζει. Έχει υπολογιστεί ότι, συνολικά, οι γνώσεις τις οποίες διαθέτουμε απαξιώνονται στην εποχή μας με όλο πιο ταχύτερους ρυθμούς σε σημείο να αλλάζουν σε ένα χρονικό διάστημα δέκα (10) περίπου ετών. Στις τεχνολογίες αιχμής (τηλεπικοινωνίες, διαστημική, ιατρική, βιολογία, οπλικά συστήματα, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κ.λπ.) οι αλλαγές είναι ακόμη ταχύτερες. Αλλά και στο συμβολικό επίπεδο, στον τομέα των αξιών και την ιδεολογία, οι αλλαγές που συντελούνται είναι το ίδιο ταχείες όσο και ριζικές.

Όμως, παρά το γεγονός ότι οι κοινωνίες υπήρξαν ανέκαθεν κοινωνίες γνώσης, εντούτοις ο όρος *knowledge society* είναι σχετικά νέος. Πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τον Robert Lane το 1966 και αξιοποιήθηκε από τον Daniel Bell στην περίφημη μονογραφία του *The Coming of Postindustrial Society*

(1973). Κεντρική ιδέα αυτής της πραγματείας είναι ότι οι σύγχρονες κοινωνίες περνούν από το βιομηχανικό στο μεταβιομηχανικό στάδιο της εξέλιξης, υπερβαίνουν δηλαδή το εργοστάσιο και την επιχείρηση ως πηγή παραγωγής αγαθών, αξιών και ιδεολογίας και αναδεικνύουν την επιστημονική γνώση, η οποία μεταβάλλεται προοδευτικά σε κύρια παραγωγική δύναμη. Το γεγονός ότι η θεωρητική γνώση παράγεται στα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ιδρύματα υποχρεώνει όλα τα κράτη, αναπτυγμένα και μη, και όλους τους διεθνείς οργανισμούς να θέτουν την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και την έρευνα στο επίκεντρο των στοχοθετήσεών τους. Η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αποτελέσει η ίδια μέχρι το 2010 την πρωτοπορία της κοινωνίας της γνώσης το αποδεικνύει. Για να επιτευχθεί αυτό τα 15, αρχικά, μέλη της Ε.Ε. στο πλαίσιο σημαντικών διακηρύξεων (Σορβόννης, Μπολόγνιας, Πράγας, Βερολίνου) αποφάσισαν να εκσυγχρονίσουν και να ενοποιήσουν, στο μέτρο του δυνατού και του επιτρεπτού, τα συστήματά τους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μόνο έτσι, πιστεύουν τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., θα γίνει δυνατός ο ενιαίος ευρωπαϊκός επιστημονικός χώρος, ο οποίος θα εξασφαλίσει όχι μόνο σχετικά συγκλίνοντα προγράμματα, τομείς και αντικείμενα διδασκαλίας και έρευνας και την κινητικότητα καθηγητών και φοιτητών, αλλά και θα δημιουργήσει μια ενιαία επιστημονική αγορά, η οποία, στο σύνολό της θα μπορέσει να αναλάβει με αξιώσεις το βάρος του ανταγωνισμού στην παγκόσμια κοινωνία της γνώσης. Οι ρυθμίσεις που έχουν συμφωνηθεί για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος είναι πολλές. Εκείνη, όμως, η ρύθμιση που

προέχει και στην οποία έχουν συμφωνήσει όλα τα κράτη της Ε.Ε. είναι η διαδικασία της συγκριτικής αξιολόγησης (*Benchmarking*) του παραγόμενου εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου πανεπιστημίων και πανεπιστημιακών σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Και ενώ σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. εφαρμόζονται ήδη διάφορα αλλά συγκλίνοντα μοντέλα αξιολόγησης, η μόνη χώρα στην οποία δεν συμβαίνει αυτό είναι η Ελλάδα. Στη χώρα μας επικράτησε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μια ένοχη σιωπή και από την πλευρά της πολιτείας και από την πλευρά της πανεπιστημιακής κοινότητας στα θέματα που αφορούν την όλη λειτουργία των ΑΕΙ, ενώ αντίθετα, στο επίπεδο της κοινωνίας έχει αναγνωρισθεί η ανάγκη να προχωρήσουν και τα ελληνικά πανεπιστήμια στην εφαρμογή μέτρων αξιολόγησης του έργου τους. Στην Ελλάδα βρισκόμαστε στην περίεργη κατάσταση η κοινωνία να έχει αντιληφθεί την ανάγκη του εκσυγχρονισμού των ΑΕΙ σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και να είναι τα πανεπιστήμια που παραμένουν ερμητικά κλειστά και αντιστέκονται στην έξωθεν πίεση που τους ασκείται να ανοιχτούν στην κοινωνία και να μελετήσουν τις ανάγκες της.

Η μόνη εξήγηση που μπορεί να δοθεί σ'αυτή την πεισματική άρνηση των πανεπιστημίων να αξιολογηθούν και της πολιτείας να προωθήσει θεσμικές ρυθμίσεις που θα κάνουν την αξιολόγηση εφικτή αλλά και υποχρεωτική, είναι ο φόβος ότι μια σοβαρή αξιολόγηση θα αποκαλύψει την κατάσταση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην έρευνα που δεν είναι καθόλου κολακευτική τόσο για την πολιτεία όσο και για τους πανεπιστημιακούς. Το γεγονός, όμως, ότι η αξιολόγηση εί-

να «αναγκαίος όρος» αρχίζει να γίνεται αποδεκτό και από την πολιτεία και από την ευρύτερη πανεπιστημιακή κοινότητα. Εξαιρέση αποτελούν ορισμένα τμήματα της πανεπιστημιακής κοινότητας, ιδιαίτερα συνδικαλιστές φοιτητές και συνδικαλιστές πανεπιστημιακοί. Αυτή, όμως, η μειοψηφία δεν μπορεί να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την εφαρμογή των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων. Τα μεγάλα πολιτικά κόμματα έχουν καταλάβει ότι τώρα είναι η καθυστέρηση των μεταρρυθμίσεων που δημιουργεί πολιτικό κόστος και όχι, όπως στο παρελθόν, οι μεταρρυθμίσεις των κακώς κειμένων. Εκείνο το οποίο τώρα προέχει είναι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση να δρομολογηθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει αποδεκτή από τους ενδιαφερόμε-

νους και να έχει διάρκεια. Γι' αυτό απαραίτητος όρος είναι η πολιτεία να ικανοποιήσει, καταρχάς, δύο από τα αιτήματα των ΑΕΙ: Να τους εξασφαλίσει τα απαραίτητα για την εύρυθμη λειτουργία τους οικονομικά μέσα και να τους αναγνωρίσει την προβλεπόμενη από το Σύνταγμα (άρθρο 16, παρ.5) ουσιαστική αυτοδιοίκηση. Βασικό στοιχείο αυτής της αυτοδιοίκησης πρέπει να είναι η αυτοτέλεια, έτσι όπως ακριβώς την ζητούν οι πρυτάνεις των ελληνικών πανεπιστημίων και την απολαμβάνουν όλα τα πανεπιστήμια στις ευρωπαϊκές χώρες. Εάν αυτές οι απαιτήσεις των ελληνικών ΑΕΙ ικανοποιηθούν, οι διαδικασίες της αξιολόγησης που λογικά θα πρέπει να θεσμοθετηθούν δεν μπορούν να είναι παρά προϊόν συμφωνίας πολιτείας και πανεπιστημίων.

Ένα σοβαρό θέμα το οποίο στο πλαίσιο αυτής της συμφωνίας οφείλει να αντιμετωπισθεί είναι εάν και κατά πόσο τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων από ένα χρονικό σημείο και μετά θα πρέπει να επηρεάζουν, θετικά ή αρνητικά, τη στάση της πολιτείας έναντι των πανεπιστημίων.

Όπως και να έχει η αξιολόγηση, εφόσον γίνεται με υπεύθυνο και διαφανή τρόπο, θα οδηγήσει σε διαπιστώσεις για τις επιδόσεις πανεπιστημίων και πανεπιστημιακών που οπωσδήποτε θα γίνουν γνωστές στους ενδιαφερόμενους και θα επηρεάσουν τη στάση τους απέναντι τους αξιολογηθέντες. Αυτή θα είναι και η σπουδαιότερη αξιολόγηση, την οποία κανένα πανεπιστήμιο και κανένας πανεπιστημιακός δεν θα μπορούσε να αγνοήσει.

Υ.Γ. Θα πρότεινα στους Έλληνες πανεπιστημιακούς που αντιδρούν στις μεταρρυθμίσεις (Μπολόνια κ.λπ), ιδιαίτερα στην αξιολόγηση, να διαβάσουν την παρουσίαση των αλλαγών που έγιναν στην πενταετία 1996-2001 στα ιταλικά πανεπιστήμια και να προσέξουν ιδιαίτερα τη σημασία των λέξεων: autonomy, responsibility, assessment, flexibility & competition (L.Modica, E.Stefani, The 2000 Reform of University Teaching in Italy)

(M:/BOLOGNA/IntOrg/DivRektoren/Italian Reformcru1.doc/07-03-02)

Επίσης τη μελέτη των Α. Γιαννακόπουλου, Κ. Μάρα για τις μεταρρυθμίσεις στα γερμανικά πανεπιστήμια (ΕΠΙΣΤΗΜΗ και ΚΟΙΝΩΝΙΑ τ.13/2004)

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

*Η «Κίνηση Πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία» και
η «Ένωση Πολιτών για την ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ»
έχουν την τιμή να σας προσκαλέσουν σε δημόσια συζήτηση με θέμα:*

«Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑ»

Ομιλητές

Ηλίας Κατσούλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου,
Ντέκος Οντόνι, Καθηγητής Πληροφορικής ΜΙΤ
Βασίλης Παπάζογλου, Καθηγητής Ναυπηγικής ΕΜΠ
Σπύρος Αμούργης, Αντιπρόεδρος Ανοικτού Πανεπιστημίου
Ευγένιος Αγγελόπουλος, Καθηγητής Μαθηματικών ΕΜΠ

Συντονιστής

Ίων Σιώτης, Διευθυντής Ερευνών "Δημόκριτος",
Αντιπρόεδρος της "Κίνησης Πολιτών"

Η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί την Τετάρτη 23 Μαρτίου 2005

Ώρα προσέλευσης 12.00 και ώρα έναρξης 12.30

Στόα του Βιβλίου (Πεσμαζόγλου 5 & Σταδίου)

Η παρουσία σας θα μας τιμήσει ιδιαίτερα

Τηλ.επικοινωνίας: 210 7220063, 210 3616254

Έχει προσκληθεί να παραστεί η κα Μαριέττα Γιαννάκου, Υπουργός Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων